

~~Rp. 27-39~~

S 900 (8)

[26]

"games"

~~13/9/12.~~

D.P. Marolen.

1/14. 29
K24/12.

Mitlangu ya vafana va Vatsonga.

26. Ncuva.

Ncuva i tlangu wa vafana ni vavanuna e xikarhi ka Vatsonga. Ntlangu lowu wu tlangiwa ni nhlikanhi ha kanyingi, e ndzhutini wa murhi. Hi wona hosi ya mitlangu hikwayo ya fana ni vavanuna va Vatsonga.

Ncuva wu tlangiwa hi timongo ta makanyi le'ti veketeriwaka e magodini kumbe micelenyaneni. Nkarhi wunwana ku veketeriwa maribye e matshanwini ya timongo, loko tona timongo ti kala e ndzhawini leyi ku tlangiwaka kona. Timongo leti kumbe maribyenyanana lawa, swi vuriwa tinconga kumbe tincuva. Ku veketeriwa ka tinconga e makheleni ya tona loko ntlangu wu lava ku sungula swi vuriwa ku avela.

Makhele kumbe magodi ya ncuva ya ceriwa hi ribyenyanana ra xirhendzevutani, le'ri himeteriwaka e hansi ri ko ri enula xikhedyanana lexi tinconga ti nga ta averiwa kona. Makhele lawa ya handziwa swinene ya hakutiwa misava hikwayo, leswaku tinconga kumbe tincuva ti nga ti tshuka ti hlangana ni misava loko ncuva wu ri karhi wu tlangiwa.

Makhele ya ncuva ya ceriwa hi tinxaxa ta mune-mune kumbe timbirhi-mbirhi, swi ya hi rixaka ra ncuva wa kona lowu ku tlangiwaka wona hikuva micuva i ya tinxakaxaka to talanyana.

Vatlangi va ncuva va tlanga ntlangu lowu va tluntlanile va langutene, makhele ya tincuva ya ri e xikarhi ka vona Vatlangi kumbe vathyi va ncuva va nga phikizana va ri vambirhi ntsena kumbe va nga phikizana va tlula nhlayo yoleyo. Muthyi l'a tivaka ku thya ncuva ku tlula vanwana lava a tlangaka na vona u vuriwa nkoxi wa tincuva mupyisi wa vanakulobye. Ku pyisa swi vula ku hlula e ntlangwini lowu.

Ku tlanga ntlangu lowu ku sunguriwa hi ku avela tincuva, ti veketeriwa e makheleni ya tona hi yinwe-yinwe kumbe timbirhi-mbirhi. E ndzhaku ka sweswo, mufana wunwana l'a rhangaka a thya ncuva u ta teka tincuva a ku ti thya, thya, thya, e makheleni hi yinwe-yinwe, ti ko ti hela ti ku bi !

WGM

Ku veketela tincuva hi mukhuva lowu swi vuriwa ku thya .

Ku ba swi vula ku heta ku thya laha swi fanelaka leswaku mutlangi a/pambula tinconga ta loyi a phikizanaka na yena. ^{munhu u}

Loko mutlangi a bile tinconga ta ^u,ntlhela a teka tinconga tinwana e ka ta loyi a nwi beke.

Ku teka loku ka vumbirhi ku vuriwa ku sula. Loko u bile u tlhela u sula. Ntlangu wu ta fambisa sweswo mi kondza mi palana. Ku palana swi vula ku teka tincuva ta loyi u phikizanaka na yena, ku sala ntsena le'ti nga tshama ha yinwe-yinwe e makheleni ya tona.

Tincuva timbirhi le'ti tshameke ti ri timbirhi e kheleni rinwe ti vuriwa mbirhi. Hi ndlela yoleyo hi ni nharhu, mune, ntlhanu, swi yisa sweswo. Gulu i tincuva tiningi le'ti nge kheleni rinwe. Ku veka i ku heta ku thya laha u nga biki. Se loko wunwana a pariwile, u ta thya tincuva ta yena ha yinwe-yinwe. I'a nwi paleke u ta ala a thya tani hi le ku sunguleni, a ko na yena a pariwa kumbe a pyisa nakulovye loyi a phikizanaka na yena.

Ku pyisa swi vula ku heta tincuva ta loyi u phikizanaka na yena hikwato ti ku bi ! Ku ba malu kumbe hi malu swi vula ku ba tincuva ta makhele mambirhi la'ya xaxameleke ra le handle ni ra le ndzeni. Ku khoma swi vula ku thya tincuva ti fika ti helela e kheleni le'ri nga ni ncuva yinwe kumbe ku tlula yinwe.

Loko mutlangi a khonile, u ta teka tincuva ta khele rero kunwe ni loyi a khomeke ha yona, a thya a ya e mahlweni.

Ku dloma swi vula ku thya hi ncuva yinwe-yinwe loko u pariwile. Ku rhiya swi vula ku thya u fika u yina laha u vonaka leswaku loyi u phikizanaka na yena u ta nghena kumbe ku tinyiketa, leswaku u nwi ba.

Ku tlhela swi vula ku vuyisela tincuva ta wena laha wa ha ku ti susaka kona leswaku u ta kota ku thya hi ndlela yinwana.

Ku yivela swi vula u pfa u engetela kumbe ku susa tincuva tinwana u nga voniwi, leswaku u ta kota ku ba kumbe ku sivela ku biwa.

WGM

Ncuva wu tlangiwa hi tindlela le'ti hambaneke-hambaneke .
Hi ko kwalaho, hi ni tinxakaxaka ta micuva. E ka micuva ya
Xitsonga le'yi tivekaka ngopfu hi leyi :-

1. Mavinjana
2. Ximeya
3. Xibvexa
4. Xingoni
5. Rithoga
6. Nwa-yinwe-yinwe.

Mitlangu leyi yi tlangiwa hi tindlela to hambana-hambana.
Hi ta teka ha wunwe-wunwe hi hlamusela hi laha wu tlangiwaka
ha/kona .

26/3
1. Mavinjana.

Mavinjana hi wona hosi ya micuva hikwayo ya Xitsonga.
Ku vinja swi vula ku thya tincuva hi ku teka le'ti nge kheleni
rinwe u ti veketela ha yinwe-yinwe e makheleni la'ya
landzelaka ti za ti helela e kheleni le'ri nga ni tincuva
kumbe le'ri nga riki ni ncuva.

Laha tincuva leti ti helelaka e kheleni le'ri nga riki
ni ncuva mutlani u ta yima kwalaho ku thya. Swi vuriwa leswaku
u vekile. Loko a veka u ta ku : "Het! " kumbe : "Zeti !
"kumbe : "Hi leti ! "kumbe : "Ndzi veka la ! "kumbe loko a veka
laha a rhiyeke l'a phikizanaka na yena - "Tyo.."

Vatlangi la'va phikizanaka va tshama va langutene.
Wunwana ni wunwana u ni tinxaxa timbirhi ta makhele le'ti nga
vandzimana na yena . Hi tona a thyaka e ka tona ntsena. Hi
leswaku makhele hikwawo ya ringana tinxaxa ta mune, timbirhi i
ta wunwana timbirhi i ta wunwana.

Tinxaxa leti ti nga va ni khume-khume ra makhele kumbe
ku tlula, swi ya hi ku rhandza ka vatlangi va kona. Ha kanyingi
vafana la'va ha dyondzaka ku thya mavinjana va tlanga ncuva wa
makhele ya khume ntsena - ncuva lo'wo koma, kasi
vakulukumba va tlanga ntlangu lo'wu thyiwaka e makheleni la'yo
tala, la' ya nga fikaka ni le ka makone manbirhi - ncuva

WGM

lo'wo leha.

Tani hi ncuva wunwana ni wunwan, mavinjana u sun_uriwa hi ku avela, hi leswaku ku veketela tinconga e makheleni ya tona. Tinconga ta mavinjana ti avariwa hi timbirhi-mbirhi e makheleni hikwawo.

Loko vathyi se va hetile ku avela tinconga ta vona hi mbirhi-mbirhi, ncuva se wa sungula. Mufana l'a rhangaka a thya u langa mbirhi wunwe lowu a nga ta sungula ha wona. Se u ta teka mbirhi lowu hi voko ra xinene a veka nconga yinwe e kheleni ro sungula le'ri nge ximatsini xa leri a suseke mbirhi e ka rona, nconga le'ya vumbirhi a yi veka e kheleni ra vumbirhi e ximatsini xa khele⁷leri a sunguleka e ka rona.

26/4. → Mbirhi lowu a sunguleke ha wona wu helela kola e kheleni ra vumbirhi loko mutlangi a sungule ku thya hi/khele ra le ndzeni, kasi se loko a thya e makheleni ya le handle, tincuva ti famba ti suka e ximatsini ti va e xineneni.

(Anti-clockwise, hi Xinghezi).

Leswi laha tincuva ti nga fika ti helela kona ku nga ni mbirhi, mufana u fanele ku teka nharhu lowu a wu vumbeke hi ku veka e henhla ka mbirhi a thya hi wona a ya e mahlweni.

Leswi nharhu lowu wu nga ta fika wu helela e mbirhini, wu ta vumba nharhu wunwana lowu muthyi a nga ta thya a ya e mahlweni hi wona. Swi ta yisa sweswo e mahlweni muthyi a ko a fika laha a sunguleke kona ku thya, laha khele ra kona ri nga sala ri nga ri na nconga.

Se u ta fika a ba kona. Laha u ba malu, hikuva loyi a phikizanaka na yena a nga si thya kutani makhele ya yena ya ha tele hi tincuva hikwawo.

Ku ba swi vula ku fika u veka nconga e kheleni ra wena ra le ndzeni le'ri langutaneke ni khele ra loyi u thyaka na yena, le'ri nga ni nconga yinwe kumbe ku tlula. Loko nconga leyi u yi beke yi ri ni yinwana le'yi vambheleke na yona e kheleni ra le handle ka yona, swi vula leswaku u ti be hi vumbirhi bya tona — u be hi malu.

WGM

Tincuva le'ti biweke ti tekiwa hi loyi a ti beke. Loko a teke tona u ta tlhela a teka tincuva ta khele rinwana. Ku teka loku ka vumbirhi ku vuriwa ku sula. Se tincuva le'ti tekiweke hi mubi u ti veka e handle ka ncuva, e kusuhi na ye nwini, leswaku a ta tlhela a avela hi tona loko ncuva wu ta tlhela wu sunguriwa futhi loko wunve wa vathyi a ta va a pyisiwile.

Loko lo'wunwana se a hetile ku sula, nakulobye loyi a phikizanaka na yena u ta sungula ku vinja tincuva ta yena na yena. Na yena u sungula hi kulanguta ni ku hlayela tinconga ta yena leswaku a ta sungula hi leyi yi nga ta ka yi nga nwi vekisi, kambe le'yi nga ta nwi bisa tincuva ta nakulobye. Loko a bile na yena u tlhela a sula a ticukmeta e hansi.

26/5. Ku sukela kwalaho vathyi va matlhelo mambirhi va ta hlayela tincuva ta vona ni ta vanakulobye leswaku va nga tshuki va pfunetile nnala wa vona hi ku thya ka vona. Nkarhi wolowo u ta twa mufana a hlayela a ku : / "Mbirhi — yinwe, timbirhi, ti khoma, i mune", swi yisa sweswo e mahlweni, ku biwa l'a biwaka, tincuva ta wunwana ti hela. L'a heleriweke hi tincuva u pyile . Ku pya i ku hluriwa.

E nkarhini wunwana loko ncuva wu nga si hela magulu ni mimbirhi ni minharhu ya mutlangi wunwana ya hela, ku sala nconga yinwe-yinwe e makheleni ya yena. Se tincuva ta yena a ta ha vinjeki. Muthyi wa tona u ta fanela ku dloma kunene. Ku dloma swi vula ku thya tincuva hi yinwe-yinwe ti nga khonani.

Swi vuyisela muthyi a nazhaku ku dloma hi cuva yinwe-yinwe hi mukhuva lowu, hikuva nakulobye loyi a phikizanaka na yena u kota ku thya hi ku hatlisa a ya fika laha a lavaka ku fikisa tinconga ta yena kona. Se ku ta pyisiwa yena loyi tinconga ta yena ti rhangaka ti pariwa. Kambe swa endleka leswaku l'a pariweke a pyisa mupari wa yena .

Swi ya hi ku tala ka tincuva ta kona ni mathyele ya vathyi va kona.

Loko muthyi wa mavinjana a vona leswaku a nga thyanga hi mfanelo, u kombela nakulobye leswaku a nwi pfumeta ku tlhela a vuyisela tincuva lomu ngi ti ri kona loko a nga si ti thya. Vanwana va ala ku tlhela va ku :

"A ku tlheriwi ! "

ku
Swi ya hi twanana ka vafana. Ka tlheriwa loko va twanana leswaku loko wunwana a tshuka a nga thyanga swona a nga tlhela.

Ku hela ka mavinjana hi loko tincuva ta wunwana wa vatlangi ti hela hikwato ti ku bi ! Se neuva wu ta tlhela wu averiwa nakambe. Se ku ta sungula l'a pyiseke nakulobye ku vinja. Ku vinja i ku thya tincuva hi ku ti khomanisa hi magulu ya tona, sweswo-sweswo.

2. Ximeya :-

Ximeya i neuva wa vafana la'vatsongo la'va nga tiviki micuva yo fana ni mavinjana ni yinwana le'yi karhataka ku thya. Kambe na vona la'vakulu va wu thya neuva lowu loko va lava ku hungasa xivunoza, kambe a hi kanyingi vakulukumba va tlangaka ximeya.

26/6. Ximeya xi ni tinxaxa timbirhi ntsena ta makhele ya ku/ thyela e ka wona. Hi leswaku muthyi wunwana ni wunwana u ni rixaxa rinwe ra makhele ya ku thyela e ka wona.

E neuveni lowu wa ximeya, a ku na ku ba ni ku sula tani hi le micuveni yinwana ya Xitsonga. Ku phikizana ka kona ku endleriwa leswaku mutlangi wunwanaakota ku pyisa wunwana hi ku mita tinconga ta nakulobye.

Makhele ya ximeya ya nga va khume-khume e rixaxeni rinwana ni rinwana kumbe ku tlulanyana. Tinconga ta kona ti averiwa hi timbirhi-mbirhi, makhele hikwawo ya tale.

Se mufana l'a sungulaka^{ku} thya u teka mbirhi lo'wo sungula a thya hi wona tani hi loko ku thyiwa mavinjana. Kambe ku ni ku hambana kwala, e ku thiyeni ka mavinjana ni ka ximeya. E ximeyeni , loko muthyi a fika laha tinconga ta yena to

WOM

sungula ti helelaka kona wa veka hambu loko ku ri ni nconga hambu ku ri hava, kasi e ka mavinjana loko a khoma nconga u thya hi yona a ya e mahlweni.

Loko u vekile, na yena nakuloni u ta thya sweswo. Se na wena u ta tlhela u thya futhi u teka nconga ya le ku sunguleni u thya hi yona u ya tlhelo ra xinatsi.

Swi ta yisa sweswo ku ri karni ku akiwa magulu la'ya nga ta pfuna vatlengi ku mitana.

Laha tincuva ti helaka hi yinwe le'yi lanaziwaka hi mbirhi, xi meyile. Ku nya swi vula leswaku mafana u hete ku thya tincuva ta yena ti yinise leswi :-

0 8 8

(1) (2) (3).

Se loko mafana a meyisile, swi nwi pfumeta ku tlhela a thya nakulobye a nga si thya. Loko a tlhela a meyisa nakambe u ta ala a thya ku fikela loko a fika laha a khomaka gulu ra nakulobye, kumbe laha a fikaka a veka. Ku meyisa swi pfuna muthyi ku tshinelela tincuva ta nakulobye. Gulu le'ri khomiweke ri endla ra khomi wa rona. Ri ta kula ri ya mahlweni hikuva tincuva ti thyiwa hi le ndzhaku ntsena, se ti kurisa rona ri nga mahlweni. Loko muthyi a thya a ko a fikela laha a thya hi gulu leri, u ta pyisa nakulobye hi rona hikuva ri ta thya ri rhendzeleka ri ko ri khometela tincuva ta nakulobye hikwato.

26/7 Loko muthyi a thya a ko a ya fika laha makhele ya yena ya helelaka kona, u ta rhendzelekela e makheleni ya/ nakulobye, u thya a ya nghena e ka wona a vuya hi ra xinene. (Clockwise).

Loko mafana a meyisa u fanele ku vula hi nomo a ku :

"Meee, meee, mee," swi yisa sweswo e mahlweni a ko a hete ku meyisa hi ku khoma gulu ra nakulobye kumbe a veka.

E ntlangwini lowu, muthyi wunwana ni wunwana u navela ku meyisa leswaku a ta hatla a khoma magulu ya nakulobye. Hi mhaka leyi vafana la'vanyingi la'va tlangaka ntlangu lowu va tala ka

(Anti-clockwise).

Ku ba ni ku sula swa fana loko ku thyiwa ncuva wa mavinjana. Ku hambananyana ku laha swi nga pfumetiwiki ku ri munhu a sungula ku thya laha a rhandzaka ku sungula kona hikuva u fanele ku sungula hi ku ba e ndomeni. Thelo rinwana a swi phumetiwi hi xibvexa ku sula ndona — ncuva ya le makumu ya ximatsi ya le ku heteleleni ka rixaxa ra le ndzeni. Handle ka sweswo mavinjana u fana ni xibvexa mathyele ya kona.

4. Xingoni.

Lowu i ncuva lowu Vatsonga va teke na wona hi le ka Zulu loko va fika e matikweni ya vona ya le Vutsonga ni ya le Xipilongo ni le ka Nkuna ni le Vuhlangana¹/₂Xingoni xi fana swinene-nene na mavinjana mathyele ya xona. Ongeti Vatsonga va tekelele e ka xingoni loko va thya ncuva yo fana ni mavinjana hikuva ncuva le'mimbirhi leyi, yo hambana ntsena hi ku sula ka swona.

E ncuveni wa mavinjana ku suriwa xanwe loko munu a bile, kasi hi xingoni ku suriwa kambirhi. Na swona hi xingoni loko muthyi a hmesile tincuva ta yena ta le ndzeni a khoma gulu ra le handle u pfumeleriwa ku tatisa, mimbirhi ya kona yi va mintlhanu-ntlhanu.

Xingoni na kona xi te hi ku fananyana ni xibvexa hikuva na xona xi na khele rinwe le'ri nga hava nchumu loko ku averiwa, laha muthyi a fanelaka ku sungula a thya hi ku ba kona.

Mhaka yikululeyi mutlangi a faneleka ku languta yona ngopfu loko a tlanga kumbe a thya xingoni, hi leswaku u fanele ku ba a sula tinconga le'ti nga pfumetaka nakulobye ku hatla a tlulela e magulwini (minkulu). Na yena u fanele ku ringeta hi matimba ku hatlisa a tlulela a ya fika e magulwini.

26/9
Mhaka yinwana leyi muthyi wa xingoni a fanelaka ku ka a nga/yi rivali hi leswaku a swi pfumetiwi ku thya tincuva ta rixaxa ra le handle loko u nga si tlulela e ka tona hi ku thya hi ta le ndzeni u ko u ya fika e ka ta le handle.

26/9 cont

Ku palana ni ku pyisana ka swona e ka xingoni ku fana ni ka mavinjana ni xibvexa - ku pyisiwa loyi ta yena ti rhangaka ti pariwa ni ku hetywa.

Xingoni xi landzeta mavinjana e ka micuva ya Xitsonga hi ku rhandziwa hi vathyi. E Vuhlangana ni le ka Nkuna xi pfanga ni ku rhandziwa ku tlula micuva ya Xitsonga hikwayo.

5. Rithoga :-

Rithoga i ncuva lowu Vatsonga va le Bvexa va wu teteleke e ka Vavenda va le Tintshaveni ta le Rwalungwini. Mi vito ra wona i ra Xivenda.

Ntlangu lowu wa hambene ni micuva leyi ha ha ku yi hlanuselaka hikwayo, ngopfu-ngopfu hi leswi wona wu averiwaka hi nconga yinwe-yinwe e kheleni rinwana ni rinwana. Kambe ma-avelele ya wona ya te hi ku fana ni xibvexa hikuva rithoga ri ni ndoma — khele le'ri nga hava nconga e rixaxeni ra le ndzeni ra le makunwini ya ximatsi.

Leswi ku nga hava mimbirhi e ncuveni lowu, ko thyiwa hi ku dloma hi ncuva yinwe.

Ku sunguriwa hi ku ba e ndomeni ya kona. E ndzhaku ka swe swo muthyi a nga ba kumbe a nga dloma lana a lavaka kona.

Ntlangu lowu wu tlangiwa tani hi loko mavinjana, xibvexa kumbe xingoni swi pariwile, ivi muthyi a fanela ku thya hi nconga yinwe-yinwe.

Ku ba ka rithoga swi hambana ni ka micuva yinwana ya Xitsonga hi leswi e rithogeni ku biwaka loko muthyi a veka ncuva ya yena ya le ndzeni yi langutana ni ya nakulobye ya le ndzeni yi langutana ni ya nakulobye ya le handle laha khele ra nakulobye ra le ndzeni ri nga hava nconga. Masulele wona ya fana ni ya micuva yinwana leyi hi yi hlanuseleke.

Ku pyisiwa ka swona hi ko loko u hcleriwile hi tincuva ta wena hi ku beteteriwa.

6. Nwayinwe-yinwe.

26/10.

Lowu i ncuva lowu wu averiwaka ku fana ni rithoga. Wu thyiwa ku fana ni rithoga, kambe nwayinwe-yinwe u hambana ni rithoga hi leswi yena ku ba ka yena ku fanaka ni ka micuva ya xibvexa xingoni na mavinjana, leyi ku biwaka hi ncuva ya le ndzeni loko yi vandzamene ni ya nakuloni ya le ndzeni ; na swona ku biwa hi malu loko ncuva le'yi biwaka yi xaxamele ni ya le handle.

Ku suriwa kanwe tani hi loko ku thyiwa mavinjana kumbe xibvexa. Swa pfumeleriwa e ncuveni lowu ku thya ro sungula hi ncuva yinwana ni yinwana leyi muthi a lavaka ku thya yona.

Ku pyisana ka swona swi fana ni ku pyisana e micuveni yinwana ——— hi ko ku biwa tincongata wena ti hela hikwato ti ku bi.

Hi yona leyi mcuva ya vafana va Vatsonga le'yi tivekaka ngopfu. Varisanyana va nga rivale swifuwo swi za swi ya nghena e maveleni ya vanhu loko va ri e ncuveni, hikuva wu nandziha le'ro va munhu a nga ha lavi no suka loko a thya wona. Xivundza u nge xi twi loko u ri karhi u thya ncuva.

~~End S. 900.~~

MITLANGU YA VAFANA VA VATSONGA.

-----

28. Makulukujavajava.

Lowu i ntlangu wa Xitsonga lo'wu ringanyetaka hlolwa le'ri ringetaka ku khoma vana va Nwamhunti.

Nwamhunti u yina a danyamisile mavoko ya yena la'ya sivelaka Nwahlolwa ku khoma vana va yena.

Vafana hikwavo handle ka lava vambirhi - Nwamhunti na Nwahlolwa - i vana va Nwamhunti. Vana lava va Nwamhunti va yima va xaxanela e ndzhaku ka mana wa vona va khomene hi swisuti ta i hi loko ku tlangiwa ntlangu wa xitimela ni mati ! Nwana l'a nga yinawa e mahlwoni ka la'vanwana hikwavo u khomalela xisuti xa mana wakwe. Nwahlolwa yena u yina a langutana na Nwamhunti.

Nwahlolwa u ringeta ku khoma vana va Nwamhunti. Yena Nwamhunti tlhelo rinwana u ringeta ku sivele Nwahlolwa ku khoma vana va yena .

E ku sunguleni ka ntlangu Nwahlolwa u vitana vana va Nwamhunti a ku : "Vana wee, vana wee !" Ivi Nwamhunti ni vana vakwe va tlulatlula va tumbela hi mana wa vona va ri karhi va ku : "Ha-makulukujavajava, ha-makulukujavajava ! "

Swigingi swa milenge ya vana ni nyini wa vona swi twala loko ku yimbeleriwa mapeletwana la'ya funguwiweke.

Loko Nwahlolwa a ringeta ku fikela nwana, mana wa yena u nwi sivele hi mavoko, vona vana va ri karhi va tlulela tlhelo rinwana va tumbela hi mana wa vona leswaku Nwahlolwa a nga ta va khoma.

L'u khomiwana wa humu a va nwana wa Nwahlolwa. Swi ta yisa sweswo vana va Nwamhunti va ko va hela hikwavo va ku bi !

Swa tsakisa ku vona vafana va tlanga ntlangu lowu, ngopfu ku twa swigingi swa milenge le'swi fambelanaka ni marito ya Nwahlolwa na Nwamhunti ni vana vakwe la'ya nge :

"Vana wee, vana wee !"

"Ha-makulukujavajava, ha-makulukujavajava ! "

Na kona ntlangu lowu wu tsakisa loko nwana unwana a khomiwa hi Nwahlolwa a nwi endla nwana wakwe.

WGM

12

33. He Jacopo.

He Jacopo i ntlangu wa vafana va Vatsonga lo'wu tlangiwaka hi vafana va Vatsonga e puweni ra muti, ngopfu-ngopfu ni vusiku hi nkarhi wa ku xuxa.

A ku sunguleni ka ntlangu lowu vafana vambirhi va bohiwa mahlo hi neeka leswaku va nga ti kota ku vona. Vanakulobye la'va endlaka vungingi bya vatlangi va yima va ba dada va khomene hi mavoko. Ku ba dada swi vula ku yima mi tele, mi endla xirhendzevutana kumbe xivala, tani hi leswi ku ba mu duba swi vulaka ku xaxamela mi ku thilililili, mi endla rixaxa.

E ndzhaku ka sweswo, vafana la'vambirhi la'va tsimbiweke mahlo va yima e xikarhi ka dada leswaku unwana wa vona a ringeta ku khoma nakulobye onge hi loko va swathana. L'a hlongorisiwaka loyi hi yena Jacopo.

Vaswathani lava vambirhi va fanele ku swathana va ri kwala ndzeni ka dada leri va nga humeri e handle. Hi ko kwalaho vanakulobye la'va beke dada va faneleke ku tshama va khomene hi mavoko va tiyisa, va sivela vaswathani lava vambirhi ku huma e dadeni.

Ntlangu qovo ra wona wu sungula hi mufana l'a hlongorisaka Jacopo a vitana Jacopo a ku : "He Jacopo!" Se Jacopo u ta hlamula a ku : "Ndi ngeno." Hi leswaku ndzi haleno, hi rirmi ra khale ka matiko. Se muhlongorisi u ta duma a kongoma laha Jacopo a nga kona, a tshambuluta mavoko a ringeta ku khoma Jacopo hi ku hulumutela .

A hi ku tsakisa loko ntlangu wu fikile kwala. Wu tsakisa hi ku vona l'a hlongorisaka Jacopo a tshambuluta mavoko e moyeni a hulumutela a ringeta ku khoma Jacopo laha a nga riki kona hikuva Jacopo loko a te : "Ndi ngeno", a nga yimi kona laha a huwelelaka a ri kona kambe u hatla a tsutsuma khwatsi a ya yima hi kuwana a yingisela swigingi swa l'a nwi hlongorisaka, leswaku a nga ti tshuka a nwi khomile.

Xinwana lexi xi enlaka ntlangu lowu leswaku wu tsakisa hi loko Jakopo a tshuka a kongoma laha muhlongorisi wa yena a nga kona, a fika a wela e mandleni ya yena a nga swi lavisanga swona. Kwalaho Jakopo u khomiwile.

Se mukhomi wa yena u ta tshunxiwa a ya yima ni vanakulobye
33/2(13) la'va yimeke va ba dada.

E rozhaku ka swona, Jakopo l'a khomiweke u ta va ye muhlongorisi wa mufana wunwana l'a nga ta hlawuriwa ku va Jakopo wa vumbirhi.

Ntlangu wu ta tlhela wu sungula tani hi le ku sunguleni, muhlongorisi a vitana Jakopo a ku : "He Jakopo !" Jakopo a hlamula a ku : "Ndi ngeno." Se va ta hlongorisana va ri karhi va vitanana ni ku hlamulana tani hi le ku sunguleni va ku :

"He Jakopo"

"Ndi ngeno."

"He Jakopo !"

"Ndi ngeno," swi yisa swawo e mahlweni Jakopo a ko muhlongorisi a ku nwi gi !

Ntsaku wa kona wu le ku hulometeni ka muhlongorisi ni le ku tsutsumeni ka muhlongorisiwa — ha vumbirhi bya vona la'va nga voniki tani hi mabofu mambirhi la'ya hlongorisanaka.

A ku na mufana ni wunwe wa Mutsonga l'a nga tiviki ntlangu lowu wa ku tsakisa swonghasi.

END. S. 900